

ВІЙНА У ЦИФРОВОМУ ВИМІРІ ТА ПРАВА ЛЮДИНИ

**Аналітичний звіт
за квітень 2023 р.**

ГО «Платформа прав людини»
КИЇВ, 2023

З початку широкомасштабного вторгнення, яке відбулось 24 лютого 2022 року ГО «Платформа прав людини» (далі - ППЛ) збирає та аналізує інформацію про потенційні порушення цифрових прав людини, бо запекла боротьба розпочалась в цей день не тільки в українських містах та селах, а й в українському кіберпросторі.

За рік повномасштабної війни ППЛ представила десять звітів, які охопили період з 24 лютого 2022 року по 31 березня 2023 року та представлені на сайті ГО «Платформа прав людини».¹

В квітні 2023 року ППЛ продовжує збирати і аналізувати через призму прав людини факти про події у кіберпросторі під час війни, бо ворог продовжує вести боротьбу застосовуючи кібератаки, фішингові атаки, поширення дезінформації, використовуючи різні шахрайські схеми для введення українців в оману. Окрім ворожих атак, ППЛ продовжує досліджувати судову практику щодо притягнення до відповідальності за поширення забороненої інформації та виявляти потенційні порушення цифрових прав. Також, ми продовжуємо фокусувати увагу на діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в контексті прийняття нормативно-правових актів, які стосуються цифрових прав та сфері доступу до публічної інформації.

Прагнучи виявити та проаналізувати інформацію, яка стосується дотримання прав людини в інтернеті під час війни, ППЛ продовжує збір, узагальнення і аналіз даних про події, що мають вплив на цифрові права людини та привернення до них уваги з боку державних органів та громадськості, напрацювання можливих рішень для вирішення проблем, що з'явилися у цифровому вимірі.

---

¹ <https://www.ppl.org.ua/monitoring/monitoring-cifrovix-prav>

ЗМІСТ

<u>КЛЮЧОВІ ПІДСУМКИ</u>	3
<u>КІБЕР (ХАКЕРСЬКІ) АТАКИ</u>	5
<u>ФІШИНГ АТАКИ</u>	6
<u>ПОШИРЕННЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ</u>	6
<u>ШАХРАЙСТВО В МЕРЕЖІ</u>	16
<u>БЛОКУВАННЯ ВЕБ-РЕСУРСІВ</u>	18
<u>СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ</u>	20
<u>ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ</u>	32
<u>ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ</u>	37

КЛЮЧОВІ ПІДСУМКИ

Під час моніторингу подій, що відбувались у сфері цифрових прав в квітні 2023 року, було виявлено наступні проблеми:

- 1) 23 760 189 кібератак, які було здійснено на державний сектор та про які повідомила Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України (далі - Держспецзв'язку) у відповідь на запит ГО «Платформа прав людини» (далі - ППЛ). У відкритих джерелах зафіксовано повідомлення про кібератаки на сайт Інституту масової інформації та сайт Суспільного мовлення.
- 2) 10 828 фішинг атак, про які повідомила Держспецзв'язку.
- 3) Ворог активно розповсюджував в різних джерелах дезінформацію. Під час даного дослідження ці повідомлення було узагальнено за темами та кількістю. Загалом, було виявлено 173 дезінформаційних повідомлень на наступні 14 тем:
  - контрнаступу українських військ;
  - дискредитації Президента України Володимира Зеленського або української влади;
  - постачання зброї Україні іноземними партнерами;
  - Україна - "недодержава", якою керує Захід, а росія воює не з Україною, а з Заходом;
  - дискредитація ЗСУ;
  - українці визнають тільки православну церкву московського патріархату, а православну церкву України вважають розкольницькою;
  - посилення мобілізації в Україні;
  - українська влада обмінює землі на військову допомогу;
  - в Україні воюють іноземні найманці;
  - українські біженці;
  - біолабораторії на території України;
  - в Україні процвітає нацизм;
  - Україна не зможе повернути Крим;
  - економіка Заходу "руйнується" внаслідок антиросійських санкцій.
- 4) У звітному періоді хакери використовували різні шахрайські схеми для викрадення інформації або коштів. Зокрема, у квітні було виявлено 10 шахрайських схем введення українців в оману. В умовах війни злочинці використовують нові способи та засоби для досягнення своїх цілей.

- 5) Здійснювались та продовжували діяти позасудові блокування веб-ресурсів або інформації на веб-ресурсах, зокрема:
- станом на 30 квітня 2023 року згідно розпоряджень НЦУ було заблоковано 11317 доменів (з них 592 домена було заблоковано у квітні 2023 року) та 643 автономних систем, які містять більше ніж 120 млн. IP адрес, зареєстрованих на території росії;
  - 2 березня 2023 року в Україні запрацював механізм блокування фішингових сайтів на рівні інтернет-провайдерів. Згідно з розпорядженням НЦУ №67/850 «Про впровадження системи фільтрації фішингових доменів».² Станом на 30 квітня 2023 року перелік фільтрації фішингових доменів включає 6288 сайтів.
- 6) Під час моніторингу судової практики було виявлено 59 вироків в кримінальних справах, які безпосередньо стосуються питань свободи вираження поглядів. У 31 з них є факти, що свідчать про можливе порушення цифрових прав:
- В 7 ухвалених вироків не визначено інформацію, поширення якої стало підставою для притягнення особи до кримінальної відповідальності, що не дає можливості оцінити зміст поширеної інформації та пропорційність застосування до особи заходів або санкцій;
  - 25 вироків, в яких не міститься інших способів аналізу поширеної інформації судом, крім посилань на висновки експертів-лінгвістів. В таких рішеннях вбачається ризик того, що судова практика є, насправді, повним відтворенням позиції і практикою відповідних судових експертів;
  - 3 рішення, в яких поєднується, як відсутність інформації, поширення якої стало підставою для притягнення до кримінальної відповідальності так і відсутність власної оцінки судом її змісту з виключно посиланнями на висновки експертів-лінгвістів.
- 7) Було виявлено проблему в кваліфікації однотипних дій та відповідно, застосування різних видів покарання до осіб, які здійснювали поширення інформації в одних і тих самих соцмережах, в той самий спосіб та схожого змісту.
- 8) Було виявлено 9 судових рішень у цивільних справах, які містять ознаки порушення цифрових прав людини у вигляді непропорційного обмеження права на свободу вираження поглядів.
- 9) Було проаналізовано 352 запити на отримання публічної інформації, які були направлено за допомогою веб ресурсу “Доступ до правди”.³ Серед 69 відмов у наданні публічної інформації у 19 є ознаки неправомірності.

² <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=99&id=2580&language=uk>

³ <https://dostup.pravda.com.ua>

Детальніше із зібраною та систематизованою під час моніторингу інформацією можна ознайомитись нижче.

КІБЕР (ХАКЕРСЬКІ) АТАКИ

За інформацією, яку Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації надала ППЛ у відповідь на запит, кількість кібератак, що були здійснені російськими кіберзловмисниками у квітні 2023 року становить - 23 760 189. Всі кібератаки, про які повідомила Держспецзв'язку було здійснено на державний сектор, оскільки служба фіксує та здійснює протидію кібератакам через систему захищеного доступу державних органів до мережі інтернет.

Під час своїх атак ворог використовував наступні способи втручання у мережі (перелік категорій кіберінцидентів відповідно до методів здійснення розроблений Урядовою командою реагування на комп'ютерні надзвичайні події України, яка функціонує в складі Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України - CERT-UA):⁴

- 1) Сканування (збір інформації про системи або мережі) - 23 062 782 атак;
- 2) Спроби експлуатації вразливості (спроби вторгнення з використанням вразливості у системі, компоненті чи мережі) - 163 120 випадків;
- 3) Шкідливе підключення (спроби з'єднання від/до IP/URL - адреси, пов'язаної з відомим ШПЗ, наприклад C2C або ресурсом розповсюдження компонентів, пов'язаних із активністю певної бот-мережі) - 528 369 спроб;
- 4) Спроби авторизації або входу в систему (спроба входу до служб або механізмів доступу, невдала спроба підбору автентифікаційних даних чи використання раніше скомпроментованих вже не актуальних даних) - 5292 випадків;
- 5) Атаки на відмови в обслуговуванні Dos/Doss (вплив на нормальне функціонування системи чи сервісу, що досягається направленням з одного чи багатьох джерел до цільового ресурсу запитів для перенасичення пропускну здатності чи системних ресурсів) - 421 атак;
- 6) Спам (надсилання небажаних повідомлень або великої кількості повідомлень) - 205 випадків.

У відкритих джерелах було зафіксовано повідомлення про кібератаки на сайт Інституту масової інформації⁵ та сайт "Суспільного мовлення".⁶

⁴ <https://cert.gov.ua/recommendation/16904>

⁵ <https://imi.org.ua/news/nevidomi-namagayutsya-otrymaty-dostup-do-sajtu-imi-i52162>

⁶ <https://internetua.com/na-vidome-ukrayinske-media-zdiisneno-masshtabnu-kiberataku>

ФІШИНГ АТАКИ

За інформацією, наданою Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації, в квітні 2023 року було зафіксовано 10 828 фішинг атак на державний сектор.

Варто зазначити, що перелік категорій кіберінцидентів⁷ відносить фішинг до методів збору інформації зловмисниками, який відбувається за допомогою методів соціальної інженерії, спрямованої на збір даних, яка може містити посилання на фішингові сайти.

В квітні 2023 року Урядова команда реагування на комп'ютерні надзвичайні події України CERT-UA попереджала про фішингову атаку з використанням електронних листів з “інструкціями” щодо “оновлення операційної системи”. Електронні листи з темою “Оновлення Windows” надсилались, начебто, від імені системних адміністраторів відомств із електронних адрес, створених на публічному сервісі “@outlook.com”. В окремих випадках листи могли формуватися з використанням справжнього прізвища та ініціалів співробітника. У типовому для атаки листі міститься “інструкція” українською мовою щодо “оновлення для захисту від хакерських атак”, а також графічні зображення процесу запуску командного рядка та виконання PowerShell-команди. Виконання останньої імітувало процес оновлення операційної системи, завантажувало й виконувало PowerShell-сценарій для збору базової інформації про ЕОМ, а також надсилання отриманих результатів до API сервісу Москви. Згідно з даними CERT-UA, активність здійснювалась групою APT28 (також відома як Pawn Storm, Fancy Bear), яку низка дослідників пов'язують із російською федерацією.⁸

ПОШИРЕННЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

У квітні 2023 року інформаційна війна проти України не вщухала. Ворог так само як раніше, прагнув зневірити українців у перемозі, підірвати довіру українського суспільства до влади та просував меседжі про те, що контрнаступ українських військових буде програно; що на Заході не вірять в Україну; США зменшують постачання зброї, бо буцімто ввіймали українську владу на

⁷ <https://cert.gov.ua/recommendation/16904>

⁸ <https://cip.gov.ua/ua/news/kiberzlovnisniki-namagayutsya-atakuvati-derzhorgani-ukrayini-feikovimi-onovlenniyami-operaciynoyi-sistemi>

крадіжках постачань та інші дезінформаційні повідомлення, які активно розповсюджувались в мережі інтернет.

У звітному періоді було виявлено та узагальнено 173 дезінформаційних тез, які ворог поширював в мережі інтернет. Узагальнення було зроблено за тематичним та кількісним принципом і об'єднано в 15 тем:

1. Тема, яку ворог найбільше використовував для створення дезінформаційних повідомлень стосувалась контрнаступу українських військ. Загалом під час моніторингу було виявлено 29 повідомлень на цю тему, і серед них наступні:

- в мережі поширювали заяву російського військового оглядача в.литовкіна, який повідомляв, що Україна не має ні сил, ні засобів для контрнаступу, тому Вашингтон допустив цей витік. Так США намагаються зняти з себе відповідальність за можливий провал ЗСУ;⁹
- експідполковник армії США Деніел Девіс у статті видання 19FortyFive заявляв, що Київ хвилює те, що у разі невдалого наступу вони можуть програти війну. Але найбільше українське керівництво повинно хвилювати те, що Україна може виграти цю наступальну битву, але в результаті все одно програти війну;¹⁰
- американський експерт Скотт Ріттер у подкасті ThisDayPedia на однойменному YouTube-каналі заявляв, що Україна збирається піти в самогубний контрнаступ, у якого не так багато шансів на успіх;¹¹
- китайське видання Asia Times писало, що весняний наступ України – ймовірна смертельна пастка для США і НАТО. Розсудливішим кроком було б просувати переговори з росіянами. Це буде нелегко, тому що росіяни, ймовірно, не погодяться на будь-яку зупинку чи припинення вогню, і, ймовірно, вимагатимуть скасування санкцій США та ЄС;¹²
- проросійські ЗМІ з посиланням на газету The New York Times писали, що Західні союзники кинуть Україну після провального наступу. У разі провалу, влада Києва зіткнеться з тиском із боку Заходу щодо мирних переговорів чи повного припинення конфлікту.¹³

2. На другому місці по кількості розповсюджених фейків була тема дискредитації Президента України Володимира Зеленського або української влади. Загалом, було виявлено 27 таких повідомлень:

---

⁹ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/4886>

¹⁰ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/4833>

¹¹ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/4833>

¹² <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/4905>

¹³ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/5059>

- інформацію про те, що у Мілані встановили стенд із Зеленським, який “поглинає гроші” через ніздрю поширювали у соціальних мережах, зокрема, в телеграм-каналах, які транслюють прокремлівську риторику. Як доказ автори прикріплювали до своїх повідомлень відео, в якому люди намагаються просунути гроші через “ніздрю”, а спеціальний механізм їх “поглинає”. Це — неправда;
- проросійські телеграм-канали поширювали нібито нову обкладинку французького тижневика “Courrier International”, на якій Зеленський зі словами “Україні потрібніше” краде великодні яйця у французьких дітей. Мовляв, тамтешні платники податків витрачають забагато грошей на забаганки Зеленського щодо підтримки України. Проте це — неправда;¹⁴
- сатирична газета “Charlie Hebdo” зобразила на обкладинці Зеленського, який заціпенів від “злого Ісуса та Путіна”. У Центрі протидії дезінформації при РНБО повідомили, що такої обкладинки не існує;¹⁵
- у соціальних мережах, зокрема, в телеграм-каналах, які транслюють прокремлівську риторику розповсюджували повідомлення про те, що марнославний Зеленський вкотре наживається на українцях. Цього разу, за висновками авторів повідомлень, Зеленський “привласнив” 400 мільйонів доларів, які насправді США виділили на допомогу українцям. Як доказ автори повідомлень посилались на журналістський матеріал, опублікований у “авторитетному” ЗМІ;¹⁶
- пропагандисти поширювали у соцмережах інформацію, що нібито Президент України Володимир Зеленський має віллу у Флориді (США) вартістю 35 мільйонів доларів, загальні статки розміром 1,2 мільярда доларів, 15 будинків, три приватні літаки та 11 мільйонів доларів щомісячного прибутку;¹⁷
- в соцмережах поширювали цитату польського депутата від партії “Конфедерація” Януша Корвіна-Мікке, ніби він стверджував, що Україна нібито не хоче створювати комісію для розслідування трагедії у Бучі, бо події у Бучі були інсценуванням. Це — неправда.¹⁸

3. Третє місце по активності поширення здобули повідомлення, які стосувались постачання зброї Україні іноземними партнерами. Загалом,

¹⁴<https://disinfo.detector.media/post/frantsuzke-vydannia-courrier-international-prysviatylo-obkladynku-zelenskomu-iakyi-vykradaie-velykde-n-u-frantsuziv>

¹⁵<https://disinfo.detector.media/post/satyryczna-hazeta-charlie-hebdo-zobrazyla-na-obkladyntsi-zelenskoho-iakyi-zatsipeniv-vid-zloho-isusa-ta-putina>

¹⁶ <https://disinfo.detector.media/post/zelenskyi-pryvlasnyv-400-millioniv-dolariv-iaki-vydilyly-ssha-na-dopomohu-ukraintsiam>

¹⁷ <https://disinfo.detector.media/post/volodymyr-zelenskyi-volodiie-villoiu-u-florydi-ta-11-milionamy-dolariv-prybutku-shchomisiatsia>

¹⁸ <https://disinfo.detector.media/post/ukraina-ne-khoche-stvoriuvaty-komisiuu-dlia-rozsliduvannia-trahedii-u-buchi>

під час моніторингу було виявлено 21 повідомлення на цю тему, серед яких були наступні:

- кремлівські пропагандистські медіа поширювали інформацію, що Латвія нібито віддала усі запаси зенітно-ракетних комплексів (ЗРК) Україні та буцімто “позбавила себе захисту заради київського режиму”. У такий спосіб пропагандисти намагались переконати аудиторію в тому, що Україна виснажує ресурси інших країн, та зменшити допомогу західних партнерів;¹⁹
- в мзс рф заявляли, що будівництво сервісного центру німецького виробника зброї Rheinmetall в Румунії призведе до затягування конфлікту та ще більшої ескалації і без того безпрецедентної військово-політичної напруженості в Європі;²⁰
- проросійські Telegram-канали з посиланням на американське видання Foreign Policy стверджували, що у Європі дедалі більше побоюються, що після відставки Байдена Вашингтон припинить допомагати Україні, а то і зовсім забуде про Європу;²¹
- американське видання The New York Times із посиланням на анонімний авторитет натякнуло на можливе припинення військової допомоги Україні з боку США. Мовляв, високопоставлений американський чиновник з оборонного відомства нещодавно назвав останній транш артилерійських снарядів і ракет, надісланих в Україну останньою відчайдушною спробою.²²

4. На четвертому місці були дезінформаційні повідомлення, в яких Україна зображалась як “недодержава”, якою керує Захід, а росія воює не з Україною, а з Заходом. Загалом було виявлено 20 повідомлень подібного змісту:

- тезу про те, що американська “група еліт” веде непряму війну з Росією поширювали у соціальних мережах та у пропагандистських ЗМІ. У повідомлення йшлося, що США головний “спонсор” російсько-української війни, тому що у Вашингтоні налякані можливістю Росії “повстати знову” як світовий лідер. Тож США використовують Україну як буфер задля власної безпеки. Утім, на долю України американським високопосадовцям “начхати”. Через те вони ведуть “непряму” війну з Росією через Україну;²³
- інформацію про те, що США “дозволили Україні завдавати ударів по нових регіонах Росії” поширювали у соціальних мережах, зокрема у телеграм-каналах, які транслюють прокремлівську

¹⁹ <https://disinfo.detector.media/post/latviia-peredala-usi-zrk-ukraini-ta-zalyshylasia-bez-zakhystu>

²⁰ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/4886>

²¹ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/4818>

²² <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/4794>

²³ <https://disinfo.detector.media/post/amerykanska-hrupa-elit-vede-nepriamu-viinu-z-rosiiei>

риторику. У повідомленнях йшлося, що США нібито дозволили Україні завдавати ударів по нових регіонах Росії;²⁴

- в мережі розповсюджували заяву путіна про те, що використання Вашингтоном кольорових революцій та підтримка державного перевороту в Києві у 2014 році призвела до сьогоднішнього конфлікту в Україні;²⁵
- повідомлення речниці мзс рф м.захарової поширювали в інтернеті. Вона заявляла, що Буча стала загальним символом цинізму української пропаганди, підтриманої та, можливо, натхненної Заходом. Організатори “Бучанського саміту” ставили собі за мету відвернути увагу світової громадськості від власних злочинів, а також підтримати у західних країнах брехливу версію про вбивство жителів міста військовими рф.²⁶

5. Дискредитація ЗСУ також була актуальною темою для створення ворожих фейків. У звітному періоді було виявлено 16 повідомлень, в яких лунали звинувачення української армії у обстрілах цивільних, застосуванні хімічної зброї, дезертирство та інших воєнних злочинах. Прикладом таких повідомлень є наступні:

- Центр протидії дезінформації при РНБО виявив фейк, який розповсюджувала росія щодо ситуації на Херсонщині, згідно з яким у регіоні дозволили розстрілювати військових дезертирів. Несправжню копію “документа” поширювали у проросійських телеграм-каналах та на інших платформах;²⁷
- пропагандисти поширювали у соцмережах меседж, що, мовляв, Україна вбиває мирних жителів, поки Росія намагається відбудувати зруйновані міста. Буцімто Росія хоче повернути “звільнені” території Донбасу, Запоріжжя та Херсонщини до мирного життя, а Україна намагається спричинити на тих території гуманітарну катастрофу;²⁸
- у соціальних мережах розповсюджували повідомлення про те, що росіяни “масово знищують” танки М1 “Abrams”. Мовляв, вони такі неякісні, що “горять як сірники”. Крім того, автори повідомлень переконували, що нерозумне виробництво танків Abrams зі збідненого урану негативно впливає як на військових, так і на майбутні покоління через хімічне отруєння населення;²⁹
- в російських пропагандистських медіа та російському сегменті Facebook поширювали повідомлення про те, що Михайло Подоляк

²⁴ <https://disinfo.detector.media/post/ssha-dozvolily-ukraini-zavdavaty-udariv-po-novykh-rehionakh-rosii>

²⁵ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/4817>

²⁶ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/4817>

²⁷ <https://zmina.info/news/rosiya-poshyryla-fejk-pro-dozvil-vid-sbu-rozstrilyuvaty-dezertyriv-na-hersonshhyni/>

²⁸ <https://disinfo.detector.media/post/poky-kyivskiy-rezhym-voiuije-rosiia-vidbudovuie-zruinovani-mista>

²⁹ <https://disinfo.detector.media/post/rosiiany-masovo-znyshchuiut-tanky-m1-abrams>

заявив, що необхідно фізично зачистити проросійських людей в Україні;³⁰

- донецький колаборант д.пушилін заявляв, що командуванню ЗСУ байдуже на власні підрозділи у Бахмуті, що воно не шкодує ні місто, ні своїх. Женуть у м'ясорубку.³¹

6. Тема, щодо того, що українці визнають тільки православну церкву московського патріархату, а православну церкву України вважають розкольницькою, продовжувала бути такою, яку активно обговорювали в квітні 2023. Всього 11 таких фейків було виявлено:

- анонімні телеграм-канали, які транслюють проросійську риторику, поширювали відео, на якому нібито горить “канонічний храм” УПЦ МП у селі Новополтавка Миколаївської області. У підпалі храму звинувачували українських націоналістів, дії яких зіставні з буцімто антиправославною політикою Зеленського;³²
- у соціальних мережах, зокрема в телеграм-каналах, які транслюють прокремлівську риторику, поширювали повідомлення про те, що Православна церква України відмовляється визнавати церковні обряди Української православної церкви Московського патріархату. Мовляв, навіть поховання за звичаями УПЦ МП більше не визнають. Як доказ автори повідомлень додають фото оголошення, яке розміщене перед цвинтарем. У ньому йдеться, що витрати, пов'язані з перепохованням за новими вимогами церкви, зобов'язані взяти на себе родичі померлого;³³
- тезу про те, що ООН випустила звіт про дискримінацію УПЦ (МП) поширили у соціальних мережах. Автори повідомлень посилаються на звіт за період із 1 серпня 2022 року по 31 січня 2023 року. Це — маніпуляція;³⁴
- інформацію про те, що українці побили єпископа Православної церкви в Івано-Франківську поширювали у соціальних мережах, зокрема в українському сегменті фейсбука. У повідомленнях йшлося, що невідомі напали на “відомого” єпископа Православної церкви в Івано-Франківську Микиту, а нападників поліція не покарала. Мовляв, українці хочуть позбутися уже всіх священнослужителів в Україні;³⁵
- російський агітпроп позиціонував Українську православну церкву Московського патріархату, як єдину та канонічну. Після того, як Православна церква України отримала право на автокефалію від

³⁰ <https://disinfo.detector.media/post/mykhailo-podoliak-zaiavyv-shcho-neobkhidno-fizychno-zachystyty-prorosiiskykh-liudei-v-ukraini>

³¹ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/4878>

³² <https://disinfo.detector.media/post/ukrainski-natsionalisty-pidpalyly-khram-upts-mp-u-mykolaiivskii-oblasti>

³³ <https://disinfo.detector.media/post/pravoslavna-tserkva-ukrainy-ne-vyznaie-tserkovni-obriady-upts-mp>

³⁴ <https://disinfo.detector.media/post/oon-vypustyla-zvit-pro-dyskryminatsiiu-upts-mp>

³⁵ <https://disinfo.detector.media/post/ukraintsi-pobyly-iepyskopa-pravoslavnoi-tserkvy-v-ivano-frankivsku>

Вселенського патріарха Варфоломія, російська пропаганда називає українців розкольниками. Пропагандисти використовують термін “розкольники”, щоб натякнути, що українська церква є нібито несправжньою й незаконною.³⁶

7. Ворожі пропагандисти продовжували розвивати тему щодо посилення мобілізації в Україні та вигадували різноманітні фейки на цю тему. Загалом було виявлено 10 таких повідомлень і серед них:

- на кремлівських сайтах поширювали інформацію, що в Україні через війну з Росією нібито майже не залишилося людей двадцятирічного віку. Пропагандисти пов'язували це з “наказом Заходу Зеленському воювати до останнього українця”. Мовляв, саме через те, що українці вимушені воювати, кількість двадцятирічних юнаків та дівчат в Україні лише за рік скоротилася вчетверо;³⁷
- анонімні телеграм-канали, які транслюють проросійську риторичку, поширювали відео, на якому українські військові начебто силоміць вилучають машини на потреби армії у жителів села Старе Село Рівненської області. Деякі телеграм-канали також писали, що військкомат оточив одне з сіл на Рівненщині та роздає повістки;³⁸
- в мережі інтернет поширювали повідомлення про те, що в Україні чоловікам хочуть заборонити вступати до університетів. Мовляв, воєнний стан обмежує конституційні права українців, зокрема, і на освіту, а для реалізації цієї ідеї уже готують відповідну законодавчу базу;³⁹
- телеграм-канали поширювали фото смс-повідомлення з Законом України про мобілізацію, та стверджували, що українська влада нібито почала тестування системи видання повісток на мобільні телефони. А ігнорування смс розцінюється як буцімто ухилення від військової служби;⁴⁰
- пропагандистські анонімні телеграм-канали поширювали документ, у якому командир військової частини 3056 Руслан Кузьміч нібито наказує особовому складу застосовувати зброю на ураження на блокпостах. Також, у цьому “документі” йшлося про організацію цілодобового патрулювання та вогневих точок» у Миколаївській області з метою виявлення ухилянтів від мобілізації та українських військових, які самовільно покинули бойові позиції.⁴¹

³⁶ <https://disinfo.detector.media/post/yak-rosiia-rozmyvaie-realist-za-dopomohoiu-novomovy-rozkolnyky>

³⁷ <https://disinfo.detector.media/post/v-ukraini-cherez-viinu-faktychno-zakinchylisia-liudy-dvadtsiatyrichnoho-viku>

³⁸ <https://disinfo.detector.media/post/viiskkomaty-otochuiut-ukrainski-sela-vruchaiut-povistky-ta-zabyraiut-avtivky-na-koryst-armii>

³⁹ <https://disinfo.detector.media/post/v-ukraini-cholovikam-zaboroniat-vstupaty-do-universytetiv>

⁴⁰ <https://disinfo.detector.media/post/v-ukraini-pochaly-rozsylaty-povistky-v-sms-povidomlenniakh>

⁴¹ <https://disinfo.detector.media/post/viiskovym-u-mykolaievi-viddaly-nakaz-striliaty-u-dezertyriv>

8. Проросійські змі поширювали інформацію про те, що українська влада обмінює землі на військову допомогу. Під час моніторингу було виявлено 6 таких повідомлень, серед них:
- інформацію про те, що Зеленський пообіцяв Польщі західні території України в обмін на “допомогу під час контрнаступу” поширювали у телеграм-каналах, які транслюють прокремлівську риторику. У повідомленнях йдеться, що Зеленський просить про допомогу й ладен віддати усе — навіть території Заходу України;⁴²
  - у соціальних мережах поширювали інформацію про те, що міністри оборони України та Литви ділять територію України між сусідніми державами — Угорщиною, Румунією та Польщею. Як доказ автори додають до публікації фото, де нібито на великій карті України розташовані прапори інших країн;⁴³
  - повідомлення про те, що угорці почали підготовку до референдуму за приєднання окремих районів України до Угорщини та створення Карпатської Русі на заході України, поширювали в мережі;⁴⁴
  - в соціальних мережах розповсюджували інформацію про те, що в репортажі одного з польських телеканалів показали карту, згідно з якою Україна має бути поділена між Росією, Польщею, Румунією та Угорщиною. У публікаціях стверджувалося, що відео актуальне, й на карті видно, що весь південь і схід України належатимуть Росії, а західна частина приєднається до Польщі, невеликі частини відійдуть до Румунії та Угорщини. Проте це — фейк. Польський канал не показував такої карти у 2023 році;⁴⁵
  - інформацію про те, що поляки вивозять чорнозем із України фурами поширювали у соціальних мережах. Як доказ автори додавали до публікації відео, змонтоване з фрагментів фільмування забору землі та кадрів вигляду на дорогу з кабіни водія. До повідомлень також додають, що першу частину відео зняли у Херсонській області, а другу — на шляху до польського міста Мисловіце. На двох частинах відео можна нібито побачити, яка одна й та ж вантажівка “вивозить” чорнозем. Це — брехня.⁴⁶
9. Також, в соціальних мережах та телеграм-каналах продовжували розповсюджувати фейки про те, що в Україні воюють іноземні найманці. 8 таких повідомлень було зафіксовано:
- пропагандисти поширювали у своїх медіа меседж, що, мовляв, Латвія надіслала своїх громадян воювати в Україні, бо Захід

⁴² <https://disinfo.detector.media/post/zelenskyi-poobitsiav-polshchi-zakhidni-terytorii-ukrainy-v-obmin-na-dopomohu-pid-chas-kontrnastupu>

⁴³ <https://disinfo.detector.media/post/ministry-oborony-ukrainy-ta-lytvy-diliat-terytorii-ukrainy-mizh-susidnimy-derzhavamy>

⁴⁴ <https://disinfo.detector.media/post/uhortsi-shcho-zhyvut-v-ukraini-prosiat-aby-budapesht-zakhystyv-ikh-vid-ukrainskoho-henotsydu>

⁴⁵ <https://disinfo.detector.media/post/polskyi-telekanal-povidomyv-pro-realni-plany-polshchi-rozdilyty-ukrainu>

⁴⁶ <https://disinfo.detector.media/post/poliaky-vyvoziat-chornozem-iz-ukrainy-furamy>

змусив її це зробити. Відповідно, Латвії байдужі її громадяни, а “західним володарям” — люди в Європі в цілому;⁴⁷

- в мереж поширювали повідомлення про те, що у США закликають осіб без певного місця проживання приєднатися до Інтернаціонального легіону України. У повідомленнях йшлося, що МЗС України запустило рекламну кампанію у нью-йоркському метро, яка закликає людей без домівки приєднатися до Інтернаціонального легіону оборони України;⁴⁸
- тезу про те, що у США планують створити аналог НАТО та відрядити війська в Україну поширювали у соціальних мережах та у пропагандистських ЗМІ. У повідомленнях йшлося, що у США нібито планують створити міжнародний військовий блок як НАТО для виряджання військ до України;⁴⁹
- інформацію про те, що у Польщі створять міжнародний спеціальний “литовсько-польсько-український корпус” (LITPOLUKRCORPS), щоб відправити його в Україну.⁵⁰

10. Тема українських біженців також не втрачала свою актуальність у проросійських змі в квітні 2023 року. 8 дезінформаційних повідомлення було зафіксовано:

- у соціальних мережах поширювали повідомлення про те, що в Польщі збільшився рівень злочинності через українців. У повідомленнях йшлося, що з напливом українських біженців рівень злочинності значно виріс. Мовляв, серед злочинців у Польщі є багато українських біженців;⁵¹
- повідомлення про те, що українці з західних областей понаїхали до Польщі заради отримання соціальної допомоги поширювали в мережі інтернет. 13 квітня на фейсбук-сторінці польської організації Kancelaria LEGA ARTIS з’явився текст, згідно з яким “38% українців, що під прикриттям "війни" понаїхали” до Польщі й мають “безпідставно надані їм права”, зокрема, на отримання соціальної допомоги, хочуть залишитись у країні та не повертатись до України. Це — маніпуляція.⁵²

Серед інших тем, які російські пропагандисти продовжували обговорювати та поширювати декілька місяців поспіль, були:

⁴⁷ <https://disinfo.detector.media/post/zakhid-zmusyv-latviiu-nadislavy-harmatne-miaso-do-ukrainy>

⁴⁸ <https://disinfo.detector.media/post/u-ssha-zaklykaiut-osib-bez-pevnoho-mistsia-prozhyvannia-pryiednatsia-do-internatsionalnoho-lehionu-ukrainy>

⁴⁹ <https://disinfo.detector.media/post/u-ssha-planuiut-stvority-analoh-nato-ta-vidriadyty-viiska-v-ukrainu>

⁵⁰ <https://disinfo.detector.media/post/u-polshchi-stvoriat-mizhnarodni-spetskorpus-shchob-vidpravty-na-viinu-v-ukrainu>

⁵¹ <https://disinfo.detector.media/post/u-polshchi-zbilshyvsia-riven-zlochynnosti-cherez-ukraintsiv>

⁵² <https://disinfo.detector.media/post/ukraintsi-z-zakhidnykh-oblastei-ponaikhaly-do-polshchi-zarady-otrymannia-sotsialnoi-dopomohy>

11. Біолабораторії на території України. 7 повідомлень:
- в мережі поширювали заяву депутатки держдуми рф і.ярової, яка повідомляла, що саме на США лежить відповідальність за військово-біологічну окупацію України, а парламентська комісія держдуми рф дійшла висновку, що військово-біологічний проект США в Україні став частиною стратегії з руйнування її суверенітету;⁵³
  - у міноборони рф заявляли, що на прикладі України вбачається, як нав'язане колективним Заходом фінансування військово-біологічних програм призводить до втрати національного біологічного суверенітету та підриву власного науково-технологічного потенціалу у сфері біологічної, продовольчої та фармацевтичної безпеки.⁵⁴
12. В Україні процвітає нацизм. 6 повідомлень:
- проросійські змі поширювали повідомлення, в яких намагались демонізувати українців, приписуючи їм націоналістичні погляди, називаючи їх праворадикальними, бандерівцями тощо. За версією агітпропу націоналізм є офіційною державною ідеологією України. Мовляв, вільнодумство в Україні заборонено, а всі, хто не підпорядковується державній ідеології, — будуть покарані;⁵⁵
  - в мережі розповсюджували фейкову статтю ніби польського журналіста Конрада Рекаса, в якій він написав, що Україна є територією, на якій денацифікація абсолютно необхідна, і хоча, на жаль, зараз вона відбувається у формі братовбивчої війни, це не має закривати очі на відверто неонацистський характер нинішньої Української держави та її влади.⁵⁶
13. Україна не зможе повернути Крим. 2 повідомлення:
- американський аналітик Брайан Берлетік на своєму Telegram-каналі написав, що опитування 2013 року, які фінансуються урядом США, щодо Криму та України показували, що нація була розділена, багато хто віддавав перевагу росії або мав спорідненість з нею, а російська мова була принаймні такою ж поширеною в державі, як і українська;⁵⁷
  - канадська блогерка Єва Карен Бартлетт на своїй сторінці у Twitter написала, що коли вона відвідувала Крим у 2019 році, люди, яких вона зустрічала, справді не хотіли мати нічого спільного з

⁵³ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/4886>

⁵⁴ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/4844>

⁵⁵ <https://disinfo.detector.media/post/yak-rosiia-rozmyvayie-realnist-za-dopomohoiu-novomovy-natsionalisty>

⁵⁶ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/4794>

⁵⁷ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/4860>

Україною, вони із полегшенням “повернулися” до росії (як вони казали).⁵⁸

14. Економіка Заходу “руйнується” внаслідок антиросійських санкцій. 2 повідомлення:

- тезу про те, що санкції проти Росії підірвали довіру до долара США у світі поширювали проросійські телеграм-канали, посилаючись на американське видання «Washington Times». За їхніми словами, “Washington Times” немовби пише, що застосування санкцій проти Росії спричинило зменшення довіри до долара у всьому світі, а тому все більше країн починають розглядати альтернативи валюті США як резервної;⁵⁹
- американське видання American Thinker писало, що масштабні санкції проти росії після її вторгнення в Україну виглядають як найбільший прорахунок Заходу в сучасній історії. Тим часом росія не тільки виживає, але й процвітає.⁶⁰

ШАХРАЙСТВО В МЕРЕЖІ

У квітні 2023 року шахраї продовжували використовувати тему війни, щоб ошукувати українців: надання фінансової допомоги; продаж неіснуючих товарів; прохання надати фінансову допомогу на лікування та інші схеми, за допомогою яких зловмисники прагнули ошукати українців.

Серед схем, які використовували зловмисники було виявлено наступні:

1. злочинне транснаціональне угруповання шахраїв, до якого входили українці та поляки, видурювали гроші з мешканців фронтових регіонів України, які планували виїхати із зони бойових дій, у тому числі з Бахмута і Вугледара. Для цього використовували групи у соцмережах і популярних месенджерах. У своїх клієнтів брали “передоплату” у розмірі 50% від заявленої суми. Гроші отримували на банківські картки, оформлені на підставних осіб. Після отримання коштів ділки припиняли спілкування з потерпілими і більше не виходили на зв’язок. Таким чином шахраї видурили у людей понад 1,5 млн грн.;⁶¹

⁵⁸ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/4993>

⁵⁹ <https://disinfo.detector.media/post/sanktsii-proty-rosii-pidirvaly-doviru-do-dolara-ssha-u-sviti>

⁶⁰ <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/4943>

⁶¹ <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-ta-pravookhorontsi-polshchi-likviduvaly-shakhraisku-skhemu-vymaniuvannia-hroshei-iz-myrynykh-zhyteliv-yaki-khochut-vyikhaty-z-bakhmuta>

2. організована група злочинців продавала квитки на автобусні рейси з областей, де ведуться бойові дії. У такий спосіб вони привласнили близько 600 тисяч гривень;⁶²
3. зловмисник пропонували у соцмережах тактичні ножі за умови передплати. Отримавши гроші, зловмисник припиняв спілкування з покупцями. У такий спосіб він привласнив гроші бійців, котрі воюють на передовій;⁶³
4. шахраї просили гроші для ЗСУ від імені посадовців Ужгородської міської ради;⁶⁴
5. злочинці збирали гроші на потреби ЗСУ в соціальних мережах;⁶⁵
6. інтернет-шахраї видурили в чернівчанки 70 тисяч гривень, пропонуючи додатковий заробіток в інтернеті;⁶⁶
7. зловмисники просили гроші в борг в соціальних мережах. Для реалізації злочинної схеми фігуранти створювали фейкові сторінки користувачів месенджеру та просили у їхніх друзів позичити гроші. У такий спосіб зловмисникам вдалося привласнити понад 300 тисяч гривень;⁶⁷
8. під виглядом оформлення фінансових виплат, зловмисники отримували дані банківських карт за допомогою фішингових посилок;⁶⁸
9. зловмисник в соцмережі Інстаграм стежив за офіційною сторінкою магазину, відслідковуючи потенційних покупців тактичного спорядження та в подальшому писав їм від імені менеджера. Від замовників чоловік вимагав передоплату, після чого на зв'язок із ними більше не виходив. Таким чином порушник ошукав щонайменше 8 військовослужбовців на суму близько 60 000 гривень;⁶⁹
10. шахраї продавали в мережі неіснуючі авто,⁷⁰ автомобільні деталі⁷¹ та велосипеди.⁷²

⁶²<https://cyberpolice.gov.ua/news/na-sumshhyni-sudytymut-organizovanu-grupu-zlovmysnykiv-za-shaxrajstvo-pid-vyglydom-pasazhyrskyx-perevezen-iz-zony-bojovyx-dij-3758/>

⁶³ <https://cyberpolice.gov.ua/news/oshukav-vijskovyx-zsu-na-prodazhi-neisnuvuchyx-tovariv-kiberpolicziya-kyveva-vykryla-zlovmysnyka-2932/>

⁶⁴ <https://internetua.com/shahrayi-prosyat-groshi-na-zsu-vid-imeni-posadovciv-ujgorodskoyi-miskoyi-radi>

⁶⁵ <https://cyberpolice.gov.ua/news/zbyrav-groshi-na-potreby-zsu-kiberpoliczejski-prykarpatya-prypnyly-zlochynnu-diyalnist-shaxrava-7823/>

⁶⁶ <https://internetua.com/internet-shahrayi-vidurili-v-csernivcsanki-70-tisyacs-griven-proponuacsi-dodatkovii-zarobitok-v-interneti>

⁶⁷ <https://internetua.com/kiberpolicziya-vikrila-grupu-zlovmisnikiv-yaki-prosili-groshi-v-borg>

⁶⁸ <https://cyberpolice.gov.ua/news/kiberpolicziya-xarkivshhyni-vykryla-uchasnykiv-dvox-zlochynnyx-ugrupovan-u-pryvlasnenni-majzhe-mln-grn-za-dopomogoyu-fishyngu-4425/>

⁶⁹ <https://cyberpolice.gov.ua/news/oshukuvav-vijskovyx-na-prodazhi-amunicziyi-kyyvski-pravooxoronczy-vykryly-psevdomenedzhera-popul-yarnogo-internet-magazynu-746/>

⁷⁰ <https://revestr.court.gov.ua/Review/110016236>

⁷¹ <https://revestr.court.gov.ua/Review/110207912>

⁷² <https://revestr.court.gov.ua/Review/110141287>

БЛОКУВАННЯ ВЕБ-РЕСУРСІВ

Блокування веб-ресурсів за рішеннями державних органів.

З початку дії в Україні правового режиму воєнного стану блокування вебресурсів здійснюється у позасудовому порядку на підставі рекомендацій, які надає постачальникам електронних комунікаційних мереж та/або послуг основних інтернет-ресурсів Національний центр оперативного-технічного управління електронними комунікаційними мережами України (далі – НЦУ).

За період з 24 лютого 2022 року по 30 квітня 2023 року НЦУ було видано 171 розпорядження, з них 5 в квітні 2023 року згідно з якими постачальникам електронних комунікаційних мереж та/або послуг належало здійснити блокування різних видів інтернет ресурсів.⁷³

Станом на 30 квітня 2023 року згідно розпоряджень НЦУ було заблоковано 11317 доменів (з них 592 домена було заблоковано у квітні 2023 року) та 643 автономних систем, які містять більше ніж 120 млн. IP адрес, зареєстрованих на території росії.

Окрім вищезазначених блокувань, які діяли на підставі розпоряджень НЦУ, 2 березня 2023 року в Україні запрацював механізм блокування фішингових сайтів на рівні інтернет-провайдерів. Згідно з розпорядженням НЦУ №67/850 “Про впровадження системи фільтрації фішингових доменів”,⁷⁴ українські інтернет-провайдери мали встановити систему блокування, яка кожні 15 хвилин автоматично завантажуватиме з певного ресурсу перелік адрес, доступ до яких має бути заблокований. Метою запровадження такої системи блокування є протидія фішингу та захист користувачів інтернету від шахрайства, яке відбувається в банківській сфері, бо одним із найпоширеніших видів шахрайства є створення фішингових ресурсів, які створюються для викрадення персональних даних та доступу до банківських рахунків. Відповідальність за ведення переліку фішингових доменів покладається на CSIRT-NBU (Computer Security Incident Response Team of the National Bank of Ukraine) - команду реагування на кіберінциденти в банківській системі України, що входить до складу Центру кіберзахисту Національного банку України. Щодо кількості та переліку веб-ресурсів, які були заблоковані згідно даного розпорядження, було направлено запит до НЦУ, у відповідь на який було повідомлено, що у зв'язку з особливістю здійснення автоматизованого блокування на рівні рекурсивних DNS серверів, перелік фішингових доменів, які підлягають блокуванню, постійно змінюється. Однак,

⁷³ <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=533&language=uk>

⁷⁴ <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=99&id=2580&language=uk>

актуальний на 30 квітня 2023 року перелік фільтрації фішингових доменів включає 6288 сайтів.

Варто зазначити, що оператори електронних комунікацій вважають, що система фільтрації фішингових сайтів несе загрози інформаційній безпеці України. В квітні Інтернет асоціація України провела опитування щодо ризиків Системи фільтрації фішингових сайтів, яка була впроваджена Розпорядженням НЦУ від 30.01.2023 № 67/850. В опитуванні взяли участь 78 керівників підприємств, які представляють переважну більшість операторів електронних комунікацій серед членів ІнаУ.

Результати опитування показали таке:

- 62% опитаних операторів вважають, що впроваджена Розпорядженням система блокування доменів несе загрози для інформаційної безпеки України;
- 72% опитаних вважають, що використання “транзитного” сервера НКЦК РНБО для передачі провайдером переліку фішингових сайтів, сформованих командою CSIRT НБУ, створює додаткові суттєві ризики.

З моменту оприлюднення Розпорядження ІнаУ пропонувала терміново змінити систему фільтрації. Згідно з експертизою Асоціації, централізована автоматична система має стратегічні технологічні вразливості, які ставлять під загрозу весь сегмент українського інтернету та створюють загрози національній безпеці. У військовий час такі вразливості дозволяють на суттєвий час заблокувати доступ до інтернету в зоні .ua. Транзитний сервер РНБО, на який передається інформація, є дублюванням функцій та знижує рівень захисту системи.

ІнаУ направила відповідним державним інституціям пропозиції постатейних змін до “Регламенту взаємодії сторін в процесі фільтрації фішингових доменів”, які дозволять:

- виключити заподіяння шкоди інформаційній безпеці України системою фільтрації фішингових доменів;
- унеможливити незаконний збір і використання персональних даних користувачів;
- знизити ризики позасудового блокування сайтів, які не є фішинговими.⁷⁵

Аналіз вищезазначеної інформації, яка стосується здійснення блокувань у звітний період, здебільшого, свідчить про потенційну загрозу цифровим правам людини. Насамперед, це пов'язано з тим, що всупереч нормам національного законодавства, яке передбачає тільки судовий порядок, блокування здійснюються в позасудовому. Навіть, враховуючи той факт, що державні органи на період дії воєнного стану мають повноваження регулювати роботу постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг, порядок такого регулювання та його межі, наразі, законодавством не

⁷⁵ <https://inau.ua/news/novyiny-inau/operatory-vvazhayut-shcho-systema-filtratsiyi-fishynhovyykh-saytiv-nese-zahrozy>

визначено. По-друге, крім критерію “передбачено законом”, практика Європейського суду з прав людини вимагає, щоб обмеження переслідувало “легітимну мету” та було “необхідним у демократичному суспільстві”. На момент написання даного звіту немає можливості в повній мірі проаналізувати зазначені вимоги Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод в контексті вищезазначених блокувань. Більшість повідомлень про факти обмежень, які були виявлені спеціалістами з моніторингу, містили лише загальну статистику без переліку чи посилань на самі ресурси, що було заблоковано. У випадках, коли ресурси ідентифіковано - до них вже обмежено доступ, що, в свою чергу, також, унеможлиблює аналіз їх контенту.

СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ

Введення воєнного стану в Україні у зв'язку з широкомасштабним вторгненням росії та необхідність захисту суверенітету і територіальної цілісності обумовили внесення змін до законодавства України в багатьох сферах, в тому числі й у інформаційній.

Зокрема, у квітні 2023 року продовжував діяти правовий режим воєнного стану, який було введено Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 “Про введення воєнного стану в Україні”⁷⁶ та затверджено Законом України № 2102-IX “Про затвердження Указу Президента України “Про введення воєнного стану в Україні”. Протягом березня 2022 - квітня 2023 року строк дії правового режиму воєнного стану продовжувався п'ять разів, в лютому 2023 року його було продовжено вшосте і нині він діє до 20 травня 2023 р.⁷⁷ Зазначеним Указом передбачено можливість обмеження ряду фундаментальних прав людини, зокрема, право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Також, продовжували дію нормативно-правові акти, більшість з яких було запроваджено в березні 2022 року і які мають безпосередній вплив на свободу вираження поглядів. Серед них:

1. Закон України “Про правовий режим воєнного стану”,⁷⁸ на підставі якого військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування регулювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України:

⁷⁶ <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

⁷⁷ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

⁷⁸ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

- роботу постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг;
- роботу поліграфічних підприємств, видавництв, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів та інших підприємств, установ, організацій і закладів культури та ЗМІ;
- використовувати місцеві радіостанції, телевізійні центри та друкарні для військових потреб і проведення роз'яснювальної роботи серед військ і населення.

2. Наказ Головнокомандувача ЗСУ від 3 березня 2022 р. № 73 “Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану” (далі – Наказ), яким окреслено перелік забороненої до поширення інформації.

27 лютого 2023 року було внесено зміни до Наказу. Головнокомандувач ЗСУ уточнив і доповнив перелік інформації, розголошення якої може призвести до обізнаності противника про дії Сил оборони та негативно вплинути на хід виконання завдань під час дії воєнного стану. Це заборони щодо поширення інформації про результати ракетних ударів, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів, рух або розташування підрозділів сил оборони, місце розміщення сил і засобів підрозділів протиповітряної оборони. Також є аспекти, яких слід дотримуватися при зйомці озброєння та військової техніки іноземного виробництва, що надавалася у рамках матеріально-технічної допомоги від країн-партнерів.

Також, в березні 2022 року, Кримінальний кодекс України було доповнено новими статтями (ст.ст. 111⁻¹, 114⁻², 435⁻¹, 436⁻²), практика застосування яких має безпосередній вплив на свободу вираження поглядів.

I. Аналіз вироків, ухвалених у квітні 2023 року за новими статтями ККУ 111⁻¹, 114⁻², 435⁻¹, 436⁻².

У квітні 2023 року в Єдиному державному реєстрі судових рішень було виявлено 45 вироків, щодо притягнення до кримінальної відповідальності за новими статтями ККУ, які стосуються поширення забороненої інформації.

Серед рішень, які були виявлені під час моніторингу, наступні вирокі:

1. За ч.1. ст.111⁻¹ КК України, яка передбачає відповідальність за заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території

- України) - 8 вироків із покаранням у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на десять років;
2. За ч.1 ст.114⁻² КК України, яка передбачає відповідальність за поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, у тому числі про їх переміщення територією України, якщо така інформація не розміщувалася (не поширювалася) у відкритому доступі Генеральним штабом Збройних Сил України, Міністерством оборони України, Головним управлінням розвідки Міністерства оборони України чи Службою безпеки України або в офіційних джерелах країн-партнерів, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану було ухвалено 1 вирок із покаранням у виді штрафу в розмірі 3000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, що складає 51000 гривень із застосуванням ст. 69 КК України;⁷⁹
  3. За ч.2 ст.114⁻² КК України, яка передбачає відповідальність за поширення інформації про переміщення, рух або розташування Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, за можливості їх ідентифікації на місцевості, якщо така інформація не розміщувалася у відкритому доступі Генеральним штабом Збройних Сил України, Міністерством оборони України або іншими уповноваженими державними органами, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану) було ухвалено 5 вироків:
    - 4 вироків із покаранням у виді позбавлення волі від 5 років до 7 років без звільнення від відбування покарання;
    - 1 вирок із покаранням у виді позбавлення волі терміном на 5 років та звільненням від призначеного покарання з іспитовим строком на 3 роки;
  4. За ч.1 ст. 436⁻² КК України, яка передбачає відповідальність за виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України, розпочатої у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії російської федерації проти

⁷⁹ **Стаття 69. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом**

1. За наявності кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, з урахуванням особи винного суд, умотивувавши своє рішення, може, крім випадків засудження за корупційне кримінальне правопорушення, кримінальне правопорушення, пов'язане з корупцією, кримінальне правопорушення, передбачене статтями 403, 405, 407, 408, 429 цього Кодексу, вчинене в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці, за катування, вчинене представником держави, у тому числі іноземної, призначити основне покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, або перейти до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу за це кримінальне правопорушення. У цьому випадку суд не має права призначити покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої для такого виду покарання в Загальній частині цього Кодексу. За вчинення кримінального правопорушення, за яке передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподаткованих мінімумів доходів громадян, суд з підстав, передбачених цією частиною, може призначити основне покарання у виді штрафу, розмір якого не більше ніж на чверть нижчий від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу.

2. На підставах, передбачених у частині першій цієї статті, суд може не призначати додаткового покарання, що передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу як обов'язкове, за винятком випадків призначення покарання за вчинення кримінального правопорушення, за яке передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

України як внутрішнього громадянського конфлікту, виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України, а також глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію російської федерації проти України, розпочату у 2014 році, представників збройних формувань російської федерації, незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих російською федерацією, а також представників окупаційної адміністрації російської федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних російській федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України) - судами було ухвалено 3 вирокі:

- 1 вирок із покаранням у виді арешту на шість місяців;
- 1 вирок із покаранням у виді позбавлення волі терміном на 1 рік шість місяців та звільненням від призначеного покарання з іспитовим строком на 1 рік;
- 1 вирок із покаранням у виді штрафу розміром 2000 неоподаткованих мінімум доходів громадян, що складає 34 000 грн. із застосуванням ст. 69 КК України.

5. За ч.2 ст. 436⁻² КК України, яка передбачає відповідальність за виготовлення, поширення матеріалів, у яких міститься виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України, розпочатої у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії російської федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України, а також глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію російської федерації проти України, розпочату у 2014 році, представників збройних формувань Російської Федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих російською федерацією, а також представників окупаційної адміністрації російської федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних російській федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України, - судами було винесено 21 вирок:

- 20 вироків із покаранням у виді позбавлення волі терміном від 1 року шести місяців до 5 років та звільненням від призначеного покарання з іспитовим строком від 1 до 3 років;

- 1 вирок із покаранням у вигляді позбавлення волі терміном на один рік та шість місяців, без звільнення від відбування покарання;
6. За ч.3 ст. 436⁻² КК України, яка передбачає відповідальність за дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою, або вчинені повторно, або організованою групою, або з використанням засобів масової інформації, судами було ухвалено 7 вироків:
- 2 вироків із покарання у виді позбавлення волі строком від 5 років до 5 років шести місяців без конфіскації майна, без звільнення від відбування покарання;
  - 7 вироків із покаранням у виді позбавлення волі терміном на 5 років та звільненням від призначеного покарання з іспитовим строком від 2 до 3 років.

II. Аналіз вироків за статтями 109, 110, 111, 436⁻¹ ККУ, які передбачають застосування кримінальної відповідальності за поширення забороненої інформації в інтернеті.

Крім ухвалення вироків за новими статтями Кримінального кодексу України, протягом звітного періоду судами було ухвалено 10 вироків за статтями, які передбачають відповідальність за поширення забороненої інформації в інтернеті:

1. 2 вироків за ч.2 ст.109 ККУ, яка передбачає покарання за публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади, а також розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій, із покаранням у вигляді позбавлення волі на строк від 1 до 3 років та звільнення від відбування покарання з іспитовим строком на 1 рік;
2. 3 вироків за ч.1 ст.110 ККУ, яка передбачає відповідальність за умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій та призначено покарання у вигляді позбавлення волі на 3 роки та звільнення від відбування покарання з іспитовим строком 1 рік;
3. 5 вироків за ч.2 ст.111 ККУ, яка передбачає відповідальність за державну зраду, тобто діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України: перехід на бік ворога в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні

підривної діяльності проти України в умовах воєнного стану із покаранням у вигляді позбавлення волі від 14 до 15 років з конфіскацією майна.

III. Аналіз вироків, які ухвалені за сукупністю статей ККУ, що передбачають застосування кримінальної відповідальності за поширення забороненої інформації в інтернеті.

Також протягом звітного періоду судами було ухвалено 4 вирокі за сукупністю статей ККУ, які передбачають відповідальність за поширення забороненої інформації в інтернеті:

1. За сукупністю ч.2 ст. 110 та ч.2 ст.111 КК України, які передбачають відповідальність:

- умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій, якщо вони вчинені особою, яка є представником влади, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або поєднані з розпалюванням національної чи релігійної ворожнечі;
- державну зраду, тобто діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України: перехід на бік ворога в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України в умовах воєнного стану

судом було ухвалено 1 вирок із покаранням у виді позбавлення волі терміном на 15 років та конфіскацією майна.

2. За сукупністю ч. 2 ст.436⁻² та ч.2 ст.109 КК України, які передбачають відповідальність:

- за виготовлення, поширення матеріалів, у яких міститься виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України, розпочатої у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії російської федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України, а також глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію російської федерації проти України, розпочату у 2014 році, представників збройних формувань Російської Федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та

фінансованих російською федерацією, а також представників окупаційної адміністрації російської федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних російській федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України;

- публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади, а також розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій

судом було ухвалено 1 вирок із покаранням у виді позбавлення волі терміном на 2 роки та звільненням від призначеного покарання з іспитовим строком на 1 рік та шість місяців.

3. За сукупністю ч.3 ст.436², ч.1 ст.110 КК та ч.1 ст.161 України, які передбачають відповідальність за:

- виготовлення, поширення матеріалів, у яких міститься виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України, розпочатої у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії російської федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України, а також глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію російської федерації проти України, розпочату у 2014 році, представників збройних формувань Російської Федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих російською федерацією, а також представників окупаційної адміністрації російської федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних російській федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України, вчинені службовою особою, або вчинені повторно, або організованою групою, або з використанням засобів масової інформації;
- умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій
- умисні дії, спрямовані на розпалювання національної, регіональної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження

національної честі та гідності, або образа почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями, а також пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, інвалідності, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками

судом було ухвалено 1 вирок із покаранням у виді позбавлення волі терміном на 3 роки та звільненням від призначеного покарання з іспитовим строком на 1 рік.

4. За сукупністю ч.3 ст.436², ч.2 ст.110 КК та ч.1 ст.161 України, які передбачають відповідальність за:

- виготовлення, поширення матеріалів, у яких міститься виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України, розпочатої у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії російської федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України, а також глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію російської федерації проти України, розпочату у 2014 році, представників збройних формувань Російської Федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих російською федерацією, а також представників окупаційної адміністрації російської федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних російській федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України, вчинені службовою особою, або вчинені повторно, або організованою групою, або з використанням засобів масової інформації;
- умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій, якщо вони вчинені особою, яка є представником влади, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або поєднані з розпалюванням національної чи релігійної ворожнечі;
- умисні дії, спрямовані на розпалювання національної, регіональної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження

національної честі та гідності, або образа почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями, а також пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, інвалідності, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками

судом було ухвалено 1 вирок із покаранням у виді позбавлення волі терміном на 5 років шість місяців з конфіскацією майна.

IV. Проблематика, виявлена під час аналізу вироків, які передбачають застосування кримінальної відповідальності за поширення небезпечної інформації в інтернеті.

Загалом, у звітному періоді судами було ухвалено 59 вироків практика застосування яких має безпосередній вплив на свободу вираження поглядів в інтернеті. Це пов'язано з тим, що поширення інформації, яке стало підставою для застосування кримінальної відповідальності у всіх проаналізованих судових рішеннях, відбувалось в мережі Інтернет. В більшості випадків таке поширення відбувалось на платформах спільного доступу до інформації Фейсбук, Однокласники, Вконтакте, на платформах спільного доступу до відео ТікТок та Ютуб, месенджерах Телеграм, Вайбер, Вотсап, тощо.

Під час аналізу вироків було виявлено проблему у кваліфікації однотипних дій та, відповідно, застосування різних видів покарання до осіб, які здійснювали поширення інформації в той самий спосіб та схожого змісту.

Як вже неодноразово зазначалось в попередніх звітах, ч. 1 ст. 111⁻¹ та ст. 436⁻² КК України є колізійними і щомісячний аналіз судової практики за цими статтями підтверджує цю проблему застосування різних видів покарань за однотипні діяння.

Зокрема, у справі № 1-кп/521/1369/23, яка розглядалась Малиновським районним судом м. Одеси громадянина України було визнано винним у скоєнні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст.111⁻¹ КК України та засуджено до позбавлення права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування та займатися діяльністю пов'язаною з наданням публічних послуг строком на 10 років за неодноразове розповсюдження в соціальній мережі «Однокласники» інформації наступного змісту: *«Вот это в точку что называется. 8-лет убивали Донбасс весь мир молчал, стали бандеровцев выгонять из Донбасса, огромное сопротивление с запада идет. А зачем нам такой мир который нас не принимает? Может пора его бойкотировать? Кроме всего, есть те, кто ооочень хорошо понимает, что делает и для чего делает» «КОГДА УБИВАЛИ*

*МИРНЫХ, «ВЕСЬ МИР» МОЛЧАЛ. КОГДА СТАЛИ УБИВАТЬ УБИЙЦ, «ВЕСЬ МИР» ВОЗМУТИЛСЯ».*⁸⁰

В той час, як у справі №1-кп/389/34/23, яка розглядалась Знам`янським міськрайонним судом Кіровоградської області, іншого громадянина України було визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 436⁻² КК України, та призначено йому покарання у виді 3 років позбавлення волі без конфіскації майна, а підставі ст.75 КК України було звільнено від відбування покарання з випробуванням, строком на 2 роки за неодноразове розповсюдження в соціальній мережі “Однокласники” матерів наступного змісту: *«Привет друзья, мы поговорим про военные преступления и это видео важно посмотреть до конца...»* та закінчується словами *«нет вообще никакой военной целесообразности просто стрелять по центру Луганской администрации когда там куча гражданских, в 30-40 метрах детская площадка на которой, в тот момент, дети играли, ну... нет вообще никакого смысла. «Поклон тебе солдат России, За твою преданность Стране. Пошли, Господь, любовь и силу, Победу в праведной войне. Ждем без звезды и со звездой, Ты наш пожизненный герой!»*.

Як вбачається із аналізу даних вироків, обидва обвинувачені здійснювали поширення матеріалів, у яких міститься виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, однак їх дії були кваліфіковані за різними статтями ККУ, та, відповідно, призначені різні види покарання.

Щодо пропорційності застосованого покарання варто зазначити, що ні в першому, ні в другому випадку обвинувачені не понесли реального покарання бо в першому випадку було застосовано покарання у виді позбавлення права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування та займатися діяльністю, пов'язаною з наданням публічних послуг протягом 10 (десяти) років до безробітного, а в другому випадку обвинуваченого було звільнено від реального відбування покарання. Проблема відсутності реального покарання за поширення незаконної інформації пов'язана із відсутністю в більшості проаналізованих статей ККУ інших видів покарань, окрім позбавлення або обмеження волі, більш того ч. 1 ст. 111⁻¹ КК містить єдиний безальтернативний вид покарання.

Також, вбачається проблема щодо кваліфікації та призначення покарання за поширення інформації про рух та розташування підрозділів ЗС України. Так, у справі № 229/1874/23, яка розглядалась Дружківським міським судом Донецької області, громадянку України, яка передавала представнику країни - агресора відомості щодо місцезнаходження військової техніки, особового складу ЗС України, було засуджено за ч.2 ст.111 КК України та призначено

⁸⁰ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109958059>

покарання у виді позбавлення волі на строком на 15 років із конфіскацією всього належного їй на праві власності майна.⁸¹

Іншого громадянина України, який в особистому листуванні, також, повідомляв місця розташування підрозділів ЗС України, було визнано винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.2 ст.114⁻² КК України та призначено йому покарання у виді позбавлення волі строком на 5 років.⁸²

Вирішення проблеми різної кваліфікації однотипних діянь можливе шляхом внесення змін до ККУ, про які експерти ППЛ зазначали в Аналітичному звіті “Кримінальна відповідальність за поширення інформації в інтернеті до та після 24 лютого 2022 року”.⁸³

Крім правозастосовчих проблем під час моніторингу було виявлено факти, які свідчать про потенційне порушення цифрових прав та полягають в наступному:

1. В 7 ухвалених вироків не визначено інформацію, поширення якої стало підставою для притягнення особи до кримінальної відповідальності, що не дає можливості оцінити зміст поширеної інформації та пропорційність застосування до особи заходів або санкцій.

Прикладом такого рішення може бути вирок Маневицький районного суду Волинської області у справі № № 164/535/23,⁸⁴ в якому поширена інформація була описана наступним чином:

“Зокрема він, 25.03.2022 року, більш точний час досудовим слідством не встановлено, перебуваючи в Державній установі «Кам`янська виправна колонія № 101», що за адресою: Запорізька область, Запорізький район, смт. Кам`яне, вул. Зелена, 32, використовуючи невстановлене в ході розслідування комп'ютерне обладнання, з метою доведення до відома усіх користувачів соціально-орієнтованого ресурсу мережі Інтернет «Однокласники», які відвідували (відвідуватимуть) електронну сторінку (аккаунт) « ОСОБА_6 », а також автоматичного сповіщення усіх користувачів цієї соціальної мережі, котрі додані до розділу «Друзі», шляхом натискання у вікні публікації зазначеної соціальної мережі на кнопку «Поділитись», розмістив у себе на зазначеній електронній сторінці та поширив серед користувачів, доданих до розділу «Друзі», публікацію під назвою: « ІНФОРМАЦІЯ_3 », що ведеться російською мовою та починається словами: « ІНФОРМАЦІЯ_4 » та закінчується словами: «...понесет заслуженное наказание», чим здійснив поширення матеріалів, які містять виправдовування, визнання правомірною збройної агресії РФ проти України, розпочатої у 2014 році”.

⁸¹ <https://revestr.court.gov.ua/Review/110386414>

⁸² <https://revestr.court.gov.ua/Review/110191559>

⁸³ <https://www.ppl.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/%D0%90%D0%9D%D0%90%D0%9B%D0%86%D0%A2%D0%98%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%99-%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2-A4-30-12-22.pdf>

⁸⁴ <https://revestr.court.gov.ua/Review/110082320>

Варто зазначити, що приховування від громадськості обставин справи не дає можливості зрозуміти суть правопорушення, встановленого судом, а також мотиви суду при ухваленні рішення. Відтак, публікація подібних неповних текстів судових рішень із приховуванням значної частини інформації, важливої для громадського контролю, має ознаки порушення принципу гласності та публічності судових процесів та, зокрема, публічності судових рішень, а також права громадян на інформацію про діяльність судової влади.

2. 25 вироків, в яких не міститься інших способів аналізу поширеної інформації судом, крім посилань на висновки експертів-лінгвістів. В таких рішеннях вбачається ризик того, що судова практика є, насправді, повним відтворенням позиції і практикою відповідних судових експертів. Прикладом такого рішення може бути вирок, ухвалений Сихівським районним судом м. Львова у справі № 464/3493/22.⁸⁵
3. 3 рішення, в яких поєднується, як відсутність інформації, поширення якої стало підставою для притягнення до кримінальної відповідальності так і відсутність власної оцінки судом її змісту з виключно посиланнями на висновки експертів-лінгвістів. Прикладом такого судового рішення є вирок ухвалений Ленінським районним судом м. Кіровограда у справі № 405/1819/23.⁸⁶

V. Аналіз судових рішень у цивільних справах, які містять ознаки порушення цифрових прав людини.

Також, під час моніторингу було виявлено 9 судових рішень у цивільних справах, які містять ознаки порушення цифрових прав людини у вигляді непропорційного обмеження права на свободу вираження поглядів:

Одночасне застосування таких способів правового захисту, як спростування та видалення спірних відомостей без обґрунтування необхідності в цьому; невмотивованість рішень про видалення спірної інформації, що порушує європейські стандарти у галузі свободи слова.

Як зазначалось в попередніх звітах про результати моніторингу цифрових прав, в Україні активно розвивається судова практика, відповідно до якої суди зобов'язують не лише спростовувати ту чи іншу інформацію, визнану недостовірною, але й видаляти спірні відомості. При цьому, такі судові рішення, як правило, належним чином не мотивуються. Детальніше зазначену проблему описано в аналітичному звіті “Судова практика у справах про поширення інформації в інтернеті: тенденції та проблеми правозастосовної практики”.⁸⁷

⁸⁵ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109936835>

⁸⁶ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110419505>

⁸⁷ <https://www.ppl.org.ua/wp-content/uploads/2020/08/Судова-практика-у-справах-поширення-інформації-в-інтернеті.pdf>

У квітні 2023 року під час моніторингу виявлено 4 рішення про спростування та видалення спірних відомостей без належного обґрунтування необхідності в цьому, а саме:

1. Рішення Подільського районного суду міста Києва у справі № 758/6759/19;⁸⁸
2. Рішення Солом'янського районного суду міста Києва у справі № 642/355/22;⁸⁹
3. Рішення Шевченківського районного суду м. Києва у справі № 761/6085/22;⁹⁰
4. Рішення Саксаганського районного суду м. Кривий Ріг Дніпропетровської області № 214/4614/22.⁹¹

Окремо варто зауважити, що в Єдиному державному реєстрі судових рішень продовжують з'являтися рішення у справах про захист честі, гідності і ділової репутації, а також вироки судів в яких зміст спірної інформації прихований позначками “ІНФОРМАЦІЯ №_”, що унеможлиблює ознайомлення з відомостями, щодо яких заявлено позовні вимоги. Під час звітного періоду було виявлено 5 таких рішень. Прикладом такої практики є Рішення Шевченківського районного суду м. Львова у справі № 466/7462/19.⁹²

ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ

Відповідно до пункту 3 Указу Президента України № 64/2022 “Про введення воєнного стану в Україні” (затверджено Законом України “Про затвердження Указу Президента України “Про введення воєнного стану в Україні”, реєстраційний № 2102-ІХ від 24 лютого 2022 р.) у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану, тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, передбачено можливість обмеження прав та свобод, в тому числі, права вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

У звітному періоді продовжувалась негативна практика, яку було зафіксовано в лютому 2022 - березні 2023 року щодо застосування Закону України “Про доступ до публічної інформації” і яка полягає у відмовах в наданні відповідей на запити, неоприлюднення інформації на офіційних вебсайтах органів державної влади та обмеженням чи повним припиненням доступу до інформації в публічних реєстрах.

⁸⁸ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109976458>

⁸⁹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109998508>

⁹⁰ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110126541>

⁹¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110099054>

⁹² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110084311>

I. Щодо надання інформації на запити.

В квітні 2023 року було проаналізовано 352 запити, які були направлено за допомогою веб ресурсу “Доступ до правди”.⁹³

Серед проаналізованих запитів щодо надання інформації було виявлено:

1. 248 запитів, на які розпорядники вчасно та в повній мірі надали свої відповіді, що становить 70,4% від загальної кількості (70,5% у березні, 65,7% у лютому, 72% у січні, 68% у грудні 2022 року; 65% у листопаді 2022 року; 62% у жовтні 2022 року та 59% у вересні 2022 року);
2. 35 запитів, на які розпорядники не надали відповідь, що становить 9,9% від загальної кількості (14,2% у березні, 11,9% у лютому, 9,7% у січні, 12% у грудні 2022 року; 14% у листопаді 2022 року; 16% у жовтні 2022 року, у вересні 2022 року - 20%);
3. 69 запитів, на які було відмовлено в наданні публічної інформації, що становить 19,6% від загальної кількості (15,2% в березні, 14,2% у лютому, 17,2% у січні, 19% у грудні 2022 року; 20% у листопаді 2022 року; у жовтні 2022 року - 21%, у вересні 2022 року - 22%).

Як видно із проаналізованої інформації, загалом, прослідковується невелика позитивна тенденція щодо надання відповідей на запити. Зокрема, більшою стає кількість запитів, на які розпорядники відповідають вчасно та в повному обсязі.

В більшості випадків, відповіді розпорядників, в яких вони не надавали запитувану інформацію, були правомірними, однак, варто зазначити, що із 69 відмов у 19 є ознаки неправомірності, що становить 30% від загальної кількості.

Зокрема, у квітні 2023 року розпорядники найбільше відмовляли у наданні інформації посилаючись на те, що вона є з обмеженим доступом, однак, жодна із відмов не містить застосування “трискладового тесту”:

1. Павлоградська міська рада не надала у відповідь на чотири запити щодо:
  - копії річного звіту про виконання бюджету м. Павлоград в 2022 році; звіту про виконання паспортів бюджетних програм за 2022 рік;
  - оцінки ефективності паспортів бюджетних програм Павлограда в 2022 році; паспортів бюджетних програм міста на поточний 2022 рік;⁹⁴
  - штатного розпису працівників Павлоградського ЦНАПу станом на 31.03.2023 року;⁹⁵

⁹³ <https://dostup.pravda.com.ua>

⁹⁴ https://dostup.pravda.com.ua/request/pro_vikonannia_pavloghradskogho

⁹⁵ https://dostup.pravda.com.ua/request/shodo_roboti_pavloghradskogho_ts#incoming-375062

- табелів обліку робочого часу міського голови Павлограда за січень, лютий, березень 2023 року (помісячно);⁹⁶
- 2. Кременчуцька міська рада відмовила у наданні інформації про перелік територій, що обладнані відеоспостереженням муніципальної системи «Безпечне місто».⁹⁷
- 3. Комунальне підприємство "Кременчуцьке комунальне автотранспортне підприємство 1628" Кременчуцької міської ради Полтавської області не надало інформацію про графік вивозу сміття з контейнерних майданчиків КАТП-1628.⁹⁸
- 4. Харківська міська рада не надала відповіді на два запити щодо:
  - бюджетних паспортів на ремонт вулиці Весніна під час воєнного стану;⁹⁹
  - копії звітів про виконання зазначених паспортів бюджетних програм місцевого бюджету.¹⁰⁰
- 5. Виконавчий комітет Криворізької міської ради не надав у відповідь на запит копії рішень Криворізької міської ради чи інший розпорядчий документ про віднесення до категорії інформації з обмеженим доступом публічної інформації щодо розпорядження земельними ділянками Криворізької територіальної громади.¹⁰¹
- 6. Байковецька сільська об'єднана територіальна громада в Тернопільській області відмовила у наданні інформації про наявність земель державної та/або комунальної власності, які ще не надані у користування та можуть бути використані та передані безоплатно у приватну власність.¹⁰²

Також, розпорядники публічної інформації продовжували неправомірно посилатись на дію правового режиму воєнного стану та застосовувати механізм відстрочки до закінчення дії воєнного стану:

1. Бердянська районна державна адміністрація відстрочила розгляд запиту щодо надання інформацію щодо працівників Бердянської районної державної адміністрації, трудові відносини з якими були припинені через їх колабораційну діяльність з 24 лютого 2022 року до дня надання відповіді на цей запит, а саме: їх загальна кількість, прізвища, імена, по батькові, займана посада та дата прийняття відповідного рішення.¹⁰³
2. Нікопольська райдержадміністрація також застосувала механізм відстрочки у відповідь на запит щодо організаційної побудова (структури

⁹⁶ https://dostup.pravda.com.ua/request/tabieli_obliku_robochogho_chasu_11#incoming-375057

⁹⁷ https://dostup.pravda.com.ua/request/kamieri_2#incoming-374715

⁹⁸ https://dostup.pravda.com.ua/request/smittia_8#incoming-374916

⁹⁹ https://dostup.pravda.com.ua/request/biudzhietni_pasporti_na_riemont#outgoing-124742

¹⁰⁰ https://dostup.pravda.com.ua/request/biudzhietni_pasporti_na_riemont#incoming-375134

¹⁰¹ https://dostup.pravda.com.ua/request/nadannia_publichnoyi_informatsiy_174

¹⁰² https://dostup.pravda.com.ua/request/informatsiia_pro_naiavnist_vilno_3

¹⁰³ https://dostup.pravda.com.ua/request/110399/response/374870/attach/3/Untitled1.FR12.pdf?cookie_passthrough=1

РДА (РВА), керівництва та управління, процесів прийняття рішень та комунікації, культура РДА (РВА), її місія, цінності та стратегії.¹⁰⁴

Наступною підставою для надання відмов у відповідь на запит було посилання розпорядника запитуваної інформації на те, що запитувана інформація не створена:

1. Могилів-Подільська міська рада надала відмови на три запити щодо:
  - Перелік транспортних засобів які знаходяться на балансі МОГИЛІВ-ПОДІЛЬСЬКОГО МІСЬКОГО Комунального підприємства «КОМБІНАТ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ»;¹⁰⁵
  - Суми коштів, які отримало МОГИЛІВ – ПОДІЛЬСЬКЕ МІСЬКЕ КОМУНАЛЬНЕ підприємство «КОМБІНАТ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ», як компенсацію - за пільгові перевезення пасажирів Могилів – Подільської територіальної громади;¹⁰⁶
  - копії Договорів оренди території ПОДІЛЬСЬКЕ МІСЬКЕ КОМУНАЛЬНЕ підприємство «КОМБІНАТ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ».¹⁰⁷

Також, розпорядники відмовляли із посиланням на те, що запит оформлено не у відповідності із Законом, в той час, як текст запиту повністю йому відповідав:

1. Горішньоплавнівська міська рада не надала інформацію про виплати, нараховані та виплачені голові відділу культури, спорту і туризму Горішньоплавнівської міської ради Кременчуцького району Полтавської області.¹⁰⁸
2. Байковецька сільська об'єднана територіальна громада в Тернопільській області не надала копію "Бюджетного запиту" НВК "Байковецької ЗОШ І-ІІ ст. - ДНЗ" с.Байківці на 2021-2022 роки;¹⁰⁹
3. Міністерство оборони України не надало сканкопію наказу Міністерства оборони України від 09.06.2006 року №342 та додатків до нього.¹¹⁰

Окрім неправомірних відмов у відповідь на запит, які були виявлені на сайті Доступ до Правди, під час моніторингу було виявлено повідомлення про відмови розпорядників у наданні публічної інформації:

1. Державне агентство України з питань кіно відмовилось надати "Детектору медіа" для ознайомлення проєкт Стратегії розвитку кіно в Україні до 2027 року і не повідомило, коли б це могло відбутися.¹¹¹

¹⁰⁴ https://dostup.pravda.com.ua/request/zaghalna_kharakteristika_rda

¹⁰⁵ https://dostup.pravda.com.ua/request/kombinat_komunalnih_pidpriemst_2

¹⁰⁶ https://dostup.pravda.com.ua/request/kombinat_komunalnih_pidpriemst_3

¹⁰⁷ https://dostup.pravda.com.ua/request/kombinat_komunalnih_pidpriemst

¹⁰⁸ https://dostup.pravda.com.ua/request/zarobitna_plata_pratsivnikiv_vid_2#incoming-374690

¹⁰⁹ https://dostup.pravda.com.ua/request/finansuvannia_2043

¹¹⁰ https://dostup.pravda.com.ua/request/nadati_skankopiiu_nakazu#outgoing-125091

¹¹¹ <https://imi.org.ua/news/derzhkino-vidmovylos-nadaty-detektoru-media-proyekt-strategiyi-rozvytku-kino-v-ukrayini-do-2027-roku-i52061>

2. Комунальне підприємство “Чернівецьке тролейбусне управління” з початку квітня не надає відповіді на інформаційний запит журналістки видання “Молодий буковинець” про кадри в тролейбусному управлінні.¹¹²

II. Щодо закриття публічного доступу до державних реєстрів.

У квітні 2023 року продовжував бути обмеженим доступ до 17 публічних електронних реєстрів, серед яких:

1. Єдиний реєстр громадських формувань.
2. Реєстр громадських об'єднань.
3. Реєстр повідомлень суддів про втручання у здійснення правосуддя. На сайті міститься повідомлення про тимчасове обмеження роботи реєстру.
4. Державний реєстр друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності.
5. Реєстр декларацій родинних зв'язків та доброчесності.
6. Державний реєстр атестованих судових експертів.
7. Реєстр методик проведення судових експертиз.
8. Єдиний реєстр підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство.
9. Єдиний реєстр арбітражних керуючих України.
10. Реєстр суднозаходів.
11. Реєстр морських портів.
12. Реєстр гідротехнічних споруд морських портів України.
13. Реєстр суб'єктів господарювання, що провадять свою господарську діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, діяльність яких регулюється НКРЕКП.
14. Єдиний державний реєстр операторів поштового зв'язку.
15. Реєстр виданих ліцензій на користування радіочастотним ресурсом України.
16. Реєстр платників акцизного податку з реалізації пального та спирту етилового.
17. Реєстр альтернативних видів палива.

Після запровадження в Україні правового режиму воєнного стану та набрання чинності Постановою Кабінету Міністрів України від 12 березня 2022 р. № 263 “Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану”¹¹³ відбулося закриття доступу до низки публічних реєстрів, а також до вебпорталів, які містять набори відкритих даних.

Зазначена Постанова надала можливість міністерствам, іншим центральним і місцевим органам виконавчої влади, державним і комунальним підприємствам, установам, організаціям, що належать до сфери їх управління, для забезпечення належного функціонування інформаційних, інформаційно-комунікаційних та електронних комунікаційних систем,

¹¹² <https://imi.org.ua/news/zhurnalistsi-z-chernivtsiv-vidmovlyv-u-vidpovidi-na-zapyt-cherez-vidsutnist-elektronnogo-pidpysu-i52251>

¹¹³ <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-zabezpechennya-funkcionuvannya-informacijno-komunikacijnih-sistem-elektronnih-komunikacijnih-sistem-publichnih-elektronnih-revestriv-v-umovah-vovennogo-stanu-263>

публічних електронних реєстрів, володільцями (держателями) та/або адміністраторами яких вони є, та захисту інформації, що обробляється в них, а також захисту державних інформаційних ресурсів, під час дії правового режиму воєнного стану зупиняти, обмежувати роботу інформаційних, інформаційно-комунікаційних та електронних комунікаційних систем, а також публічних електронних реєстрів.

Закриття деяких реєстрів порталу відкритих даних і публічних реєстрів не виглядає пропорційним і доцільним засобом для захисту національної безпеки. Відповідно до вимог ч.3 ст.6 Закону України “Про доступ до публічної інформації”, інформація з обмеженим доступом має надаватися розпорядником інформації, якщо він правомірно оприлюднив її раніше.

ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

У квітні 2023 року під час моніторингу було виявлено повідомлення про те, що у Бердянську окупанти щодня зупиняють людей на вулицях, перевіряють особисті речі, підписки на українські телеграм-канали, вимагають, щоб видаляли ці підписки. У разі відмови погрожують “підвалом”, де людей чекають тортури.¹¹⁴

Також, Центр протидії дезінформації повідомляв, що у Запорізькій області до так званого військкомату окупанти масово передають дані з реєстрів, зокрема реєстру виборців, де є дані 14-річних дітей. Таким чином ворог хоче включити дітей до єдиного реєстру військового обліку РФ.¹¹⁵

Діяльність по моніторингу дотримання цифрових прав в Україні здійснюється в межах двох проєктів, що реалізуються громадською організацією «Платформа прав людини» за фінансової підтримки Ініціативи з верховенства права Американської асоціації юристів (American Bar Association Rule of Law Initiative) і Офісу Freedom House в Україні. Звіт за квітень 2023 підготовлено в рамках проєкту “Моніторинг ситуації з інтернет свободами в Україні”, що фінансується ABA ROLI.

---

¹¹⁴ <https://imi.org.ua/news/u-berdyansku-okupanty-pogrozhyuyut-pidvalom-za-pidpysku-na-ukrayinski-tg-kanaly-i52041>

¹¹⁵ <https://imi.org.ua/news/ukrayinets-prodavav-personalni-dani-300-milioniv-lyudej-sered-pokuptsiv-buly-rosiyany-i52382>